

Öğretmen Adaylarının Psikolojik Dayanıklılıklarının İncelenmesi

Musa EROĞLU^{1*}

Gönderilme Tarihi: 10 Haziran 2020 Kabul Tarihi: 27 Ekim 2020

Öz:

Bu araştırma öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılıklarını ölçmek amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya 256 birey katılmıştır. Bu bireylerin 186'sı kadın 70'i ise erkektir. Araştırmaya katılan bireylere demografik bilgi anketi ve yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (Resilience Scale for Adults) uygulanmıştır. Araştırmada elde edilen veriler SPSS 23 paket programı yardımıyla one-way ANOVA ve Mann Whitney U testi yöntemi kullanılarak değerlendirildi. Bu değerlendirme sonucunda; öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılık seviyelerinin, doğup büyüdüğü yer, üniversite yaşamı boyunca kaldıkları yer ve anne-babalarının birlikte olup olmaması gibi ölçütlere göre anlamlı sayılacak seviyede farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Bununla beraber, öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılık seviyeleri ile cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen adayları, dayanıklılık, psikolojik dayanıklılık.

Abstract:

This research has been carried out to measure the psychological resilience of pre-service teachers. The study group consists of the students studying at Education Faculty of Mersin University. At total, two hundred fifty six individuals have participated in the study. Of the individuals, 186 are females and 70 are males. Demographic information survey and the Resilience Scale for Adults have been applied to the individuals participating in the study. The data obtained in the study are evaluated using the one-way ANOVA and Mann Whitney U test method with the usage of the SPSS 23 package program. As a result of this analysis; it is concluded that the psychological resilience levels of pre-service teachers do not differ significantly depending on criteria such as the birth of place and growth, the place they stayed during their university life and whether they have separated parents. However, there is found a significant relationship between the psychological resilience levels of pre-service teachers and gender variable.

Keywords: Pre-service teachers, resilience, psychological resilience

¹Mersin Üniversitesi, Türkiye. Orcid ID: 0000-0001-7588-6385

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author): eroglumusa33@gmail.com

GİRİŞ

Psikolojik sağlamlık ya da dayanıklılık, tehdit, travma, trajedi, ciddi sağlık problemleri veya ailesel ve ilişki sorunları, işyeri ve maddi sıkıntılar gibi strese sebep olan durumlara karşı, bireyin uyum sağlama süreci veya değişimin/felâketlerin başarılı biçimde aşma yeteneği olarak tanımlanır. Psikolojik sağlamlık ya da dayanıklılık aynı zamanda, bir kişilik özelliğidir. Zorlukları yenme gücü, dirençlilik, çabuk iyileşme, esneklik ve sağlamlık anlamlarında da kullanılabilir (Basım ve Çetin, 2011). Bireyin risk faktörleriyle karşılaşması psikolojik dayanıklılığın gelişmesine, önkoşul olarak görülmektedir. Bu risk faktörlerinin ortaya çıkardığı olumsuz etkilerinden azaltılması veya ortadan kaldırılması için bazı koruyucu faktörlerin bulunması gerekir (Gürkan,2010).

Psikolojik dayanıklılık genel olarak bir başarı veya uyum sağlama süreci olarak tanımlanır (Hunter, 2001). Bununla birlikte stresin olumsuz etkilerini azaltıp uyum sağlamayı destekleyen bir faktör olarak görülmektedir (Jacelon 1997). Psikolojik dayanıklılık, zor yaşamsal tecrübeler karşısında kişinin kendisini toparlama gücü (Garmezy, 1991) veya değişimin ya da felâketlerin üstesinden gelme yeteneğidir. (Wagnild ve Young, 1993). Başka bir deyişle, psikolojik dayanıklılık ya da sağlamlık; terslik, başarısızlık, çatışma ve hatta gelişme, artan sorumluluk gibi bir takım pozitif olaylarda kendini toparlama gücü ve eski haline gelebilmek için geliştirilebilir pozitif psikolojik kapasite şeklinde ifade edilebilmektedir (Luthans, 2002).

Dayanıklılık, stres vericiliği olayların etkisini azaltmak için bilişsel düzeyde iyimser değerlendirmeler ve kararlı başa çıkma yöntemleri aracılığıyla kişilik temelli bir eğilimdir (Crowley ve diğ., 2003). Dayanıklılık, bireylerin psikolojik problemlerini azaltıp daha sağlıklı olmalarına yardım eden kişisel bir özellik olarak değerlendirilebilir (Harrison vd., 2002). Psikolojik dayanıklılık kavramı bu yönüyle, varoluşçuluğa dayandırılır. Bu yaklaşım, günlük yaşamda bireyin karşı karşıya kaldığı stres faktörleriyle başa çıktıktan sonra sağlıklı kalabilmelerini ve kendilerini hasta bireylerden ayıran bazı tutum,davranışsal eğilimler ve inanç gösterdiklerini kabul eder (Lambert ve Lambert, 1999).Bu durum koruyucu ve önleyici ruh sağlığı hizmetlerinin gelişmesine ve işlerinin kolaylaşmasına yardım edebilmektedir.Koruyucu ve önleyici ruh sağlığı hizmetlerinin geliştirilmesine katkı sağlayacak önemli bir diğer husus ise bireylerin riskli durumlarla karşı karşıya olmaları halinde bile olumlu sonuçlar elde etmelerini sağlayacak özelliklerinin ve riski azaltacak dış destek sistemlerinin güçlendirilmesidir(Seligman, 2009; Alvord vd. , 2011).

İşgörenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile başarı düzeylerinin doğru orantılı olduğu bilinmektedir. Psikolojik dayanıklılık ne kadar yüksekse başarı da o kadar yüksektir (Maddi vd., 2006). Dayanıklılığın bağlanma, kontrol ve güçlük gibi boyutları vardır. Bu boyutlar stresin etkisini yumuşatarak olayların ya da mevcut durumun yarattığı etkiyi değiştirir. Bilişsel değerlendirme ve başa çıkma mekanizmalarının tetiklenmesi yaşanan olaylardaki stresin etkisini azaltmayı sağlar. Bireyler bağıllık hissetmedikçe kendilerini güçsüz görürler ve değişim onlar için bir tehdit halini alır ve tüm bunlar bireyi yabancılaşmaya iter (Lambert vd., 2003).

Araştırmanın Amacı:

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılıklarını yaş, cinsiyet, medeni durum gibi değişkenler açısından incelemektir.

YÖNTEM

Model

Bu araştırma, betimsel bir çalışmadır ve yöntem olarak tarama metodu kullanılmıştır. Bu metodla tasarlanan araştırmalar, mevcut bir durumu olduğu gibi betimlenmeye çalışır (Karasar, 2009). Bu çalışmada, öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılıklarının cinsiyet, doğup büyüdüğü yerleşim birimi, anne-babanın birlikte olup olmaması gibi değişkenlere göre farklılığı tarama modeliyle incelenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcıların 186 kişisini kadınlar, 70 kişisini erkekler oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler Mersin Üniversitesi öğrencilerinden yüz yüze görüşerek toplanmıştır. Verilerin yorumlanması ve anlamlandırılmasında SPSS 23 adlı paket programdan yararlanılmıştır. Verilerin analiz edilmesi için Mann-Whitney U testi ve ANOVA kullanılmıştır.

Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği

Öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılık seviyelerinin belirlenmesi için 33 sorulu Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği (ResilienceScaleforAdults) kullanılmıştır. 2005 yılında Friberg ve ark. tarafından geliştirilen YPDÖ, Basım ve Çetin (2011) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve geçerlilik, güvenilirliği yapılmıştır. Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin öncelikle Türkçeye çeviri ve geri çeviri çalışmaları yapılmış ve ölçek 350 öğrenci ve 262 çalışan örneklem gruplarına uygulanmıştır. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği ile iç tutarlılığı araştırılmış, geçerliliği için ölçüt bağımlı geçerliliği ve Amos 16.0 programı kullanılarak doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Orjinal çalışmada olduğu gibi ölçek maddelerinin değerlendirilmesi serbest bırakılmıştır. Orjinal ölçeğin toplam Cronbach Alfa katsayısı 0.86 dır.

BULGULAR

Bu bölümde çalışmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen adaylarının anne ve babalarının yaşadığı yere göre psikolojik dayanıklılıklarını gösteren tek yönlü Varyans analizi (ANOVA) tablosu

Dayanıklılık	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	433,345	3	144,448	1,373	,251
Grup içi	26506,745	252	105,185		
toplam	26940,090	255			

Tablo 1'de görüldüğü üzere araştırma grubunun psikolojik dayanıklılıkları toplam puanlarına uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, psikolojik dayanıklılık toplam puanlarında anne babanın yaşadığı yere göre bir farklılaşma görülmemiştir [$F(3,252) = 1,373, p = ,251$]. Bir başka ifadeyle, anne babanın yaşadığı yer değişikçe öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılık puanları farklılaşmamaktadır.

Tablo 2. Öğretmen adaylarının üniversite yaşamı boyunca yaşadığı yere göre psikolojik dayanıklılıklarını gösteren tek yönlü Varyans analizi (ANOVA) tablosu

Dayanıklılık	Kareler toplamı	sd	Kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	539,231	3	179,744	1,716	,164
Grup içi	26400,859	252	104,765		
toplam	26940,090	255			

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırma grubunun psikolojik dayanıklılıkları toplam puanlarına uygulanan tek yönlü varyans analizi sonucunda, psikolojik dayanıklılık toplam puanlarında üniversite yaşamı boyunca kaldığı yere göre bir farklılaşma izlenmemiştir [F (3,252) =1,716, p=,164]. Bir başka ifadeyle, öğretmen adaylarının üniversite hayatı boyunca kaldıkları yer değiştikçe psikolojik dayanıklılık puanlarının farklılaşmamaktadır.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının cinsiyete göre psikolojik dayanıklılıklarına ilişkin Mann-Whitney U testi tablosu

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Kadın	186	137,35	25546,50	4864,500	,002
Erkek	70	104,99	7349,50		

Tablo 3’te görüldüğü üzere araştırma grubunun psikolojik dayanıklılıkları toplam puanlarına uygulanan Mann-Whitney U testi sonucunda cinsiyete bağlı olarak sonuçlarda bir farklılaşma gözlenmiştir (U= 4864,500, p=,002). Farkın kadınlar yönünde olduğu tespit edilmiştir. Bir başka ifadeyle kadınların psikolojik dayanıklılık puanlarının erkeklere göre istatistiksel olarak daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 4. Öğretmen adaylarının anne babalarının birlikteliğine göre psikolojik dayanıklılıklarına ilişkin Mann-Whitney U testi tablosu

Grup	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Anne baba birlikte	235	129,73	30486,00	2179,000	,374
Birlikte değil	21	114,76	2410,00		

Tablo 4’te görüldüğü üzere araştırma grubunun psikolojik dayanıklılıkları toplam puanlarına uygulanan Mann-Whitney U testi sonucunda anne babanın birlikte olup olmamasına göre bir farklılaşma gözlenmemiştir (U=2179,000, p=,374).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılık seviyelerinin bazı demografik değişkenlerle ilişkisi incelenmiştir ve bu çalışmanın sonucunda öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılık seviyelerinin, doğup büyüdükleri yer, üniversite yaşamı boyunca kaldıkları yer ve anne-babalarının birlikte olup olmaması gibi ölçütlere göre anlamlı sayılacak seviyede farklılık göstermediği sonucuna varılmıştır. Bununla beraber, öğretmen adaylarının psikolojik dayanıklılık seviyeleri ile cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı ilişki bir bulunmuştur.

Araştırma bulguları psikolojik dayanıklılığın cinsiyete göre farklılaşabildiğine işaret etmektedir. Bu bulgular, psikolojik dayanıklılık düzeyinin cinsiyete göre değişim göstermediğini söyleyen diğer araştırma bulgularıyla çelişmektedir. (Chan, 2003; Crowley vd., 2003; Harrisson vd., 2002; Maddi vd., 2006; Sezgin, 2009). Fakat ilgili literatürde cinsiyetin psikolojik dayanıklılık düzeylerine etkisine ilişkin yapılmış olan araştırma bulgularında

çelişkiler gözlemlenmektedir. Örneğin; Hannah ve Morrisey 1986 yılında yaptıkları araştırmadacinsiyet ve gençlerin psikolojik dayanıklılık puanları arasında ilişki olduğu sonucuna varmışlardır ve bunun neticesinde kızların psikolojik dayanıklılık düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Bu araştırmanın tersine, Harrisson ve diğerleri (2002) ise yaptıkları araştırmaların neticesinde cinsiyetin psikolojik dayanıklılık üzerinde etkili olmadığı sonucuna varmışlardır. Harrisson ve diğerleriyle benzer şekilde, Chan da (2003) öğretmenlerin genel psikolojik dayanıklılık seviyelerini dayanıklılığın üç ayrı faktörü olan bağlanma, kontrol ve güçlük boyutları üzerinden incelemiştir ve bu boyutlara göre cinsiyetin psikolojik dayanıklılık üzerinde anlamlı etkisi olmadığı sonucuna varmıştır. Bu farklı bulgular genel olarak ele alınıp değerlendirildiğinde, öğretmen adaylarında ve öğretmenlerde psikolojik dayanıklılık düzeyinin cinsiyet ile bir ilişkisi olmadığını gösteren araştırma sonuçlarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Araştırmanın sonucuna dayanarak öğretmen adaylarının bir kişilik özelliği olarak psikolojik dayanıklılık seviyelerinin yorumlanıp değerlendirilmesinde, bu değişkenlerin yanı sıra çocukluk ve ergenlik döneminde yaşamış olabileceği travmalar ve olaylar gibi farklı değişkenlerin ele alınması gerektiği belirtilebilir.

KAYNAKÇA

- Alvord, M. K., Zucker, B., & Grados, J. J. (2011). *Resilience builder program for children and adolescent-enhancing social competence and self regulation*. Research Press.
- Basım H. N., Çetin F. (2011). Yetişkinler için psikolojik dayanıklılık ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 104-112
- Chan, D. W. (2003). Hardiness and its role in the stress-burn out relationship among prospective Chinese teachers in Hong Kong. *Teaching and Teacher Education*, 19, 381-395.
- Crowley, B. J., Hayslip, B., & Hobdy, J. (2003). Psychological hardiness and adjustment to life events in adulthood. *Journal of Adult Development*, 10(4), 237-248
- Garnezy, N. (1991). Resilience and Vulnerability to Adverse Developmental Outcomes Associated with Poverty. *American Behavioral Scientist*, (34), 416-430.
- Gürkan U. (2010). Yılmazlık ölçeği (YÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 11, 47-62
- Hannah, T. E., & Morrisey, C. (1986). Correlates of psychological hardiness in Canadian adolescents. *The Journal of Social Psychology*, 127(4), 339-344.
- Harrisson, M., Loiselle, C. G., Duquette, A., & Semenic, S. E. (2002). Hardiness, work support and psychological distress among nursing assistants and registered nurses in Quebec. *Journal of Advanced Nursing*, 38(6), 584-591.
- Hunter, A. J. (2001). A cross-cultural comparison of resilience in adolescents. *Journal of Pediatric Nursing*, 16, 172-179.
- Jacelon, C.S. (1997). The Trait and Process of Resilience. *Journal of Advanced Nursing*, (25), 123-129.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi* (19. baskı). Nobel.
- Luthans, F., (2002). Positive organizational behavior: Developing and managing psychological strengths. *Academy of Management Executive*, 16(1), 57-72.
- Lambert, V. A., Lambert, C. E., & Yamase, H. (2003). Psychological hardiness, work place stress and related stress reduction strategies. *Nursing and Health Sciences*, (5), 181-184
- Lambert, C. E., & Lambert, V. A. (1999). Psychological hardiness: State of the science. *Holistic Nursing Practice*, 13(3), 11-19.

- Maddi, S. R., Harvey, R. H., Khoshaba, D. M., Lu, J. L., Persico, M., & Brow, M. (2006). The personality construct of hardiness, III: Relationships with repression, innovativeness, authoritarianism, and performance. *Journal of Personality, 74*(2), 575-598.
- Sezgin, F. (2009). Relationships between teacher organization alcommitment, psychological hardiness and some demographic variables in Turkish primary schools. *Journal of Educational Administration, 47*(5), 630-651.
- Wagnild, G.M. ve Young, H.M. (1993). Development and Psychometric Evaluation of the Resilience Scale. *Journal of Nursing Measurement, 1*(2),165-178.

EXTENDED ABSTRACT

Investigation of Psychological Resilience of Preservice Teachers

Psychological resilience or toughness is defined as the individual's ability to successfully overcome change/ disasters or his/her adaptation process against stress ful situations such as threats, trauma, tragedy, serious health problems or familial and relational problems, the work place and financial difficulties. Psychological resilience or toughness is also a personality trait. Psychological resilience is generally defined as a process of success or adaptation (Hunter, 2001). At the same time, it is seen as a factor that supports the adaptation by reducing negative effects of stress (Jacelon 1997). Psychological resilience is the person's ability to recover himself over against the difficult life experiences (Garmezy, 1991) or the ability to overcome change or disasters. Resilience is a personality-based disposition through optimistic valuations at cognitive level and decisive coping strategies in order to reduce the impact of stress ful daily events (Crowley et al., 2003). Resilience can be considered as a personal trait that helps individuals reduce their psychological problems and become healthier (Harrison, Loiselle, Duquette, and Semenic, 2002). The concept of psychological resilience is based on existentialism from this perspective. This approach acknowledges that individuals can stay healthy when successfully coping with the stress factors in daily life and also show some attitudes, behavioral tendencies and beliefs that distinguish them from the ill (Lambert and Lambert, 1999). This issue can support improving preventive and promotive mental health services and facilitating their workload. Another important issue that will contribute to the improvement of preventive and promotive mental health services is the strengthening individuals' trait so that they can achieve positive results even if they face risky situations and strengthening external support systems that will reduce the risk. This research has been carried out to measure the psychological resilience of pre-service teachers. The study group consists of the students studying at Education Faculty of Mersin University. At total, two hundred fifty six individuals have participated in the study. Of these individuals, 186 are females and 70 are males. Demographic information survey and the Resilience Scale for Adults have been applied to the individuals participating in the study. The data obtained in the study are evaluated using the one-way ANOVA and Mann Whitney U test method with the usage of the SPSS 23 package program. As a result of this analysis; it is concluded that the psychological resilience levels of pre-service teachers do not differ significantly depending on criteria such as the place of birth and growth, the place they stayed during their university life and whether they have separated parents. However, there is found a significant relationship between the psychological resilience levels of the pre-service teachers and the variable of gender.